

POST-DAYTONSKA HRVAŠKA

Daytonski sporazum je odprl možnosti za vzpostavitev miru na področju bivše Jugoslavije, kar se je še posebej odrazilo tudi na Hrvaškem. Izoblikovani so bili pogoji za preobrazbo gospodarstva, prav tako pa tudi za okrepitev države in vlade, za miroljubno rešitev podonavskega vprašanja in za okrepitev mednarodnega položaja države.

Gospodarski in politični razvoj

Prvi pozitivni znak okrepitve gospodarstva je bilo opaziti neposredno po Daytonu kot posledica zmanjšanja vojaških izdatkov in preobrata k mirnočasovnemu razvoju. Proces gospodarske obnove se je nadaljeval, rezultat pa je bila 3,1% letna industrijska rast in 6% rast BNP, po uradnih podatkih. Vse to je bilo doseženo pri minimalni stopnji inflacije (manj kot 4%) ter z visoko stabilnostjo lokalne denarne valute. Rezerve tujih valut so obsegale 2,3 milijarde ameriških \$, podjetniške banke pa so imele podobno vsoto v svojih depozitih, kar je vzeto skupaj približno ustrezalo obsegu hrvaškega zunanjega dolga. Hrvaški izvoz v 1996. letu je zajemal 4,6 milijarde ameriških \$, uvoz pa 7,5 milijarde ameriških dolarjev. Takšna stopnja izvoza in uvoza bo najbrž ohranjena v skladu z novimi investicijskimi potrebami (Vjesnik 1997).

Proces privatizacije, čeprav rahlo počasnejši kot v nekaterih drugih tranzicijskih državah, se je prav tako nadaljeval, kar je imelo za posledico privatizacijo vsaj 2.549 firm. Skoraj 19% nezaposlenost predstavlja velik problem, še posebej v kombinaciji s problemi teh področij uničenih v vojni in vrnitvijo razseljenih oseb, vse to skupaj pa nazorno predoči težave, s katerimi se je spopadlo hrvaško gospodarstvo.

Navkljub temu, ocene ECOSOCA ugotavljajo, da je hrvaško gospodarstvo hitro se razvijajoče, da je inflacijska stopnja zelo nizka ter da je v tem letu pričakovati 5,75% rast hrvaškega NBP. To pa Hrvaško umešča med najbolj uspešne tranzicijske države (Vjesnik 1997). Čeprav je sedanji hrvaški BNP še vedno za 30% nižji kot v letu 1989 (zadnje predvojno leto), lahko pričakujemo, da se bo v miroljubnem okolju, s pametno politiko in nadaljnjo krepitvijo vezi s svetom, ta pozitivni trend najbrž nadaljeval.

Na političnem področju sta se po Daytonu razvoj in stabilizacija države nadaljevala. Volitve v zbor občin ter predsedniške volitve so bile izpeljane, kjer sta tako Hrvaška demokratična skupnost (HDZ) kot predsednik Tuđman dobila pomembno podporo. Če bi kdo iskal razloge za takšen uspeh, bi lahko ugotovil naslednje:

* Dr. Radovan Vukadinović, redni profesor na Fakulteti za politične vede v Zagrebu.

- predsednik Tudjman je uspel v uresničitvi vseh svojih političnih obljub: vzpostaviti neodvisne nacionalne države, osvoboditi okupiranih področij, vrniti beguncev in širokem mednarodnem priznanju Republike Hrvaške,
- spomin na agresijo in človeške ter materialne izgube je še vedno zelo močan, tako da je večina prebivalstva še naprej homogenizirana okrog Tudjmanove in HDZ-jevske politike,
- opozicijske stranke lahko ocenimo kot neorganizirane in politično nesposobne za soočanje z relevantnimi problemi, obenem pa obstaja med številnimi opozicijskimi voditelji močno rivalstvo, tako da niso sposobni predstavljati alternativo HDZ;
- navkljub problemom, s katerimi se bojuje gospodarstvo, država deluje in pogoji za dostojno življenje večine prebivalstva so bili ustvarjeni. V primerjavi z nekaterimi drugimi tranzicijskimi državami ter upošteva strahote vojne, ki jih je preživela Hrvaška v nekaj zadnjih letih, je to potrebno imeti za uspeh vladajoče stranke in njenega voditelja.

Upoštevajoč to, lahko ugotovimo, da je Daytonski sporazum ponudil priložnost za stabilizacijo notranjega življenja in oblikovanje pogojev za okrepitev mednarodnega položaja hrvaške države.

490 Glavne značilnosti hrvaške zunanje politike

Glavni poudarki post-daytonske hrvaške zunanje politike, ki so stalno upoštevali proces oblikovanja države, so se izkristalizirali kot del nalog in konkretnih ciljev, ki bodo uresničeni s političnimi, vojaškimi in ekonomskimi sredstvi. To so: dosežek polne suverenosti hrvaške oblasti na vsem državnem ozemlju, rešitev krize v Bosni in Hercegovini, razvoj sodelovanja z vsemi sosednimi državami ter usmerjanje države k Evropi.

Bosna in Hercegovina je bila od prvih dni obstoja hrvaške države ena od osrednjih vprašanj. V Bosni in Hercegovini obstajajo nekateri parametri, zaradi katerih je ta del bivše Jugoslavije pomembna strateška točka za eventualni nadaljnji kritični razvoj. Pri analiziranju pomena tega področja za hrvaško politiko lahko ugotovimo naslednje:

- obstaja geostrateška povezava,
- obstaja želja hrvaškega ljudstva, ki živi v BiH, da bi imelo enake pravice kot druga dva naroda in ga ne bi obravnavali kot manjšino,
- obstajala je visoka stopnja angažiranosti bosanskih Hrvatov pri obrambi BiH in njihove vodilne vloge pri njeni ohranitvi.

Upoštevajoč vse to, je angažiranje hrvaške politike v Bosni in Hercegovini lahko razumeti. Zavzemala se je za skupno muslimansko in hrvaško vojskovanje proti srbski agresiji od prvih dni, prepознаvajoč v njem edino možnost za uresničitev interesov hrvaškega naroda ter izgradnjo Bosne in Hercegovine kot države. Ko so nastopili konflikti med Hrvati in Muslimani, je bila hrvaška politika tista, ki je takoj sprejela ameriško iniciativo pomiritve in Washingtonski sporazum - kot možnost za reševanje vitalnih interesov hrvaškega ljudstva.

Na isti način je hrvaška politika sprejela daytonski sporazum kot tudi formulo 1-2-3 (ena država Bosna in Hercegovina, Federacija Hrvatov in Muslimanov ter Republika srbska, trije narodi z enakimi pravicami). Z dajanjem pomoči muslimanskemu boju in sprejemanjem njihovih beguncev na Hrvaškem, kot tudi s prvim priznanjem države Bosne in Hercegovine, je hrvaška politika jasno, s praktičnimi ukrepi dokazala, da jo skrbi za preživetje Bosne in Hercegovine ter za sodelovanje z njo.

Številne probleme na terenu, kjer je vojna pustila strašne posledice, zagotovo ne bo lahko preseči. Ogromen eksodus prebivalstva je vzpostavil tri, etnično skoraj čiste entitete, v katere se je zelo težko vrniti. Ta proces etnifikacije (Vrcan 1996, 94) je pogнал zelo globoke korenine v zadnjih štirih vojnih letih, položaj pa je še bistveno slabši za tiste skupnosti in družine, ki so pretrpele človeške izgube. Vzajemno zaupanje je bilo porušeno in celo relativno nepomembni incidenti lahko zelo hitro prerastejo v plodno okolje za nove spopade.

Hrvaški narod v Bosni in Hercegovini, ki je med vojno izoblikoval svojo politično, ekonomsko, družbeno in vojaško strukturo oblasti Republiko Herzeg Bosno, še naprej vztraja pri enaki obravnavi in se ne želi znajti v položaju manjšine. Samo s pomočjo enakega in poštenega političnega delovanja ter brez majorizacije pri glasovanju bi lahko vse te tri entitete soobstajale na tem področju. To bi morala biti podlaga za oblikovanje enotne Bosne in Hercegovine kot skupnosti treh enakovrednih narodov.

Če želimo ta hip načrtovati prihodnost Bosne in Hercegovine, izhajajoč iz Daytonskega sporazuma, kot tudi iz postdaytonskega razvoja, bi lahko prepoznali dve opciji. Eno, ki bi jo lahko imenovali idealistično ali optimistično, in drugo, ki naj bi bila logično manj idealna in bolj pesimistična. Seveda bo šele čas pokazal, katero od teh ali njihovo zmes, bi naj imenovali realistična:

a) Ameriški načrt, ki v veliki meri sloni na politiki korenčka in palice, je zaustavil vojno, začrtal razmejitvene linije, ločil dve entiteti (para-državi), izpeljal volitve ter dobil rezultate, kot jih je pričakoval - v duhu etnocentrizma. Če bi se zdaj, potem ko je bila vzpostavljena piramida enotne oblasti (Predsedstvo in parlament Bosne in Hercegovine), lahko pospešil proces oblikovanja skupnih institucij pod mednarodnim nadzorstvom, če bi se okrepil pretok kapitala in financiranja, če bi enote NATA ostala tam za daljše obdobje in če bi bila Bosna in Hercegovina na nek način postavljena pod protektorat mednarodne skupnosti, bi bilo mogoče reči, da je to uspeh. Ta uspeh bi morali občutiti predvsem na gospodarskem področju, kar naj bi rešilo eksistenčne probleme prebivalstva Bosne in Hercegovine. Politično bi to moralo pripeljati do dialoga med narodi in mogoče celo do nekakšnega postopnega vzpostavljanja zaupanja med vsemi tremi narodi. Vse to naj bi pomagalo tudi procesu vračanja beguncev na njihove domove na vseh treh straneh Bosne in Hercegovine.

To obdobje uspešne obnove države, ki je bila razcepljena z vojno in sovraštvom, bi moralo z vsemi sredstvi trajati kakšnih deset let in naj bi zahtevalo predvsem naslednje:

- politično voljo mednarodne skupnosti, da ohrani svojo prisotnost v Bosni in

Hercegovini za daljše obdobje ter da potrdi to svojo pripravljenost tudi z vojaško prisotnostjo;

- velike investicije v gospodarsko obnovo, da bi nastale možnosti za vrnitev beguncev in okrepilo prepričanje, da je življenje v Bosni in Hercegovini možno - če naj bi ukrepi uspeli zagotoviti (kar je težko verjeti v tem momentu) višji življenjski standard v Bosni in Hercegovini, kot je v sosednjih državah, potem bi lažje odpravili legla sovraštva in nove generacije bi najbrž želele živeti skupaj¹.

V tem primeru bi se lahko razvijali bilateralni odnosi med Bosno in Hercegovino in Hrvaško v bolj miroljubnem okolju, kar naj bi jima omogočilo najti vzajemne interese, na katerih bi se lahko razvijali dobro sosedski odnosi.

b) Druga možnost je zagotovo bolj mračna. Izhaja iz stvarnega položaja, kot se kaže v tem času - sovraštvo, pomanjkanje zaupanja, nepripravljenost za izgradnjo enotne države. Rezultati volitev bodo zacementirali razdelitev na tri narodne skupnosti in bodo pripeljali do vse višje organizacije življenja v vseh treh entitetah. Begunci se ne bodo nikoli vrnili na svoje prejšnje domove, ki so zdaj večinoma naseljeni s pripadniki nasprotnega naroda, pa tudi gospodarska pomoč mednarodne skupnosti (Bildt 1996, 3-6), ki bi morala predstavljati glavno os soobstoja, je še danes manjša od obljubljenе ali najjavljene. Zato je mogoče pričakovati, da bo sčasoma postala manjša in manjša ter da se tudi velike investicije - iz različnih razlogov, od ekonomskih do političnih - ne bodo dogodile.

Z dejavno udeležbo domačih političnih sil naj bi se težnje po nadaljnjem povezoivanju bosanskih Srbov in Hrvatov s svojimi matičnimi državami (Jugoslavijo in Hrvaško) nadaljevale, tretji narod (Muslimani) pa naj bi dobil priložnost ustvariti si svojo lastno državo.²

Če bi vse to lahko dosegli s soglasjem, miroljubno, potem je najbolj verjetno, da bi se mednarodna skupnost rešila bremena, s pogojem, da bi imela zagotovilo, da se Sarajevo ne bi spreobrnilo v nekakšen fundamentalistični muslimanski center. S prizadevanjem za hitro rešitev položaja je mednarodna skupnost prenjgljeno poskušala oblikovati demokratično državo, pri čemer pa je zapostavila dejansko stanje. Zdaj je povsem očitno, da brez procesa deetnifikacije in odprave prevladujočih nacionalističnih strategij v Bosni in Hercegovini ne bo niti stabilne in demokratične niti enotne države.

Hrvaška politika se zaveda celovitosti problema, a tudi vseh možnosti, ki jih ima Bosna in Hercegovina. Obstoje demokratične države, v kateri naj bi bile pravice vseh narodov enake in kjer naj bi bilo v obeh entitetah življenje možno na ravni

¹ Plediranje za skupno življenje vseh prebivalcev Bosne in Hercegovine, vračanje beguncev na njihove domove, kaznovanje vojnih zločincov in odgovornost srbske države za vojno v Bosni in Hercegovini, je odločno izpostavil Dj. Sokolović, *The Black Hole or the Big Bang*, *Balkan Forum*, Vol. 4, št. 3, 1996, str. 157-158.

² Najneposrednejšo zahtevo po delitvi Bosne in Hercegovine sta postavila dva ameriška politologa, ki trditva, da so volitve v Predsedstvo potrdile, da bi morala biti država razdeljena, kajti njeni državljani si to želijo. Ameriško strogo vztrajanje na ohranjanju Bosne in Hercegovine ta dva avtorja označujeta kot opuščanje *laissezfaire* politike, ki so jo ZDA tako dolgo prakticirale s pasivnim dopuščanjem razpada avstroogrskega imperija, turškega imperija, Pakistana, Sovjetske zveze, Češkoslovaške, Etiopije in Jugoslavije. J. Mearsheimer and St. VanEvera, *Partition is the Inevitable Solution for Bosnia*, *The International Herald Tribune*, Sept. 25, 1996, str. 6.

evropskega civiliziranega načina življenja, bi bila zagotovo najboljša rešitev. To ne bi zahtevalo novih migracij, razmejitev, ali mogoče celo konfliktov.

V okviru tega zapletenega ravnotežja različnih činiteljev in vplivov, kjer napačen gib lahko pripelje do plazu novih obtožb, kritik in sporov, zagotovo ni lahko uskladiti zahteve hrvaške narodnosti v Bosni in Hercegovini z državno politiko Republike Hrvaške. Zlasti, če upoštevamo, da je položaj Hrvatov iz Hercegovine drugačen od položaja Hrvatov iz srednje ali severne Bosne.

Navkljub številnim kritikam, ki so bile naslovljene na Hrvate v Bosni in Hercegovini kot tudi na hrvaško politiko (Larrabee 1996, 103)³, ne bi smeli pozabiti, da imajo Muslimani večino v Federaciji, tako da so hrvaški občutki v veliki meri odvisni od muslimanskega ravnanja. Če pokažejo, da so pripravljeni razvijati duh enakosti in tolerance, potem bi ta model soobstoja lahko dal življenje Federaciji kot delu Bosne in Hercegovine in hkrati predstavljal močan vzor za drugi del države. V takšnem primeru, z usklajenimi mednarodnimi odnosi, bi Federacija predstavljala del države Bosne in Hercegovine, ki bi lahko razvijala prijateljske in kooperativne odnose s Hrvaško, kar bi zagotovo lahko predstavljalo znaten prispevek k stabilnosti v jugovzhodni Evropi.

5. Z normalizacijo odnosov z Jugoslavijo so bile izoblikovane izhodiščne premise za razvoj odnosov, ki so bile utemeljene na naslednjih dejstvih:

a) da obstajata dve suvereni državi in
 b) da nikoli več noben panslavistični model, bratstvo in enotnost, ne bo podlaga za bodoče odnose. Razvijati bi morali bilateralne odnose, utemeljene na evropskem modelu, navkljub vsem težavam, ki jih je povzročila vojna in žrtve, oz. odnose zasnovane na vzajemnih interesih obeh strani, kot kategorija, ki lahko na najlažji način vodi k polni normalizaciji bilateralnih odnosov in življenja v tej regiji.

Dejstvo, da je Hrvaška na dobri poti, da bo dosegla skoraj vse svoje postavljene cilje, in da bo najbrž Miloševićev režim izgubil v vseh vidikih svojih proklamiranih akcij, lahko uporabimo kot izhodišče za Hrvaško zunanjo politiko, vendar pa Hrvaška tega ne sme imeti za samoumevno. Pripravljena mora biti pristopiti k izgradnji odnosov trezno in realistično in pri tem upoštevati pretekle izkušnje, a tudi prihodnje življenje na tem področju. Ne bi se smela prepustiti nobeni euforiji, pač pa rajši s skrbnim nadzorovanjem razvoja v Jugoslaviji iskati možnosti za sodelovanje, ki obstajajo ter hkrati biti čuječa in stalno upoštevati specifičen značaj bilateralnih odnosov.

Po vzpostavitvi polnih diplomatskih odnosov, vzajemnem priznanju meja ter priznanju kontinuitete bivše države, pa so nekatera vprašanja ostala še naprej odprta.

Za Hrvaško je vprašanje polotoka Prevlaka varnostno in ne teritorialno vprašanje. Na tem področju je hrvaška zunanja politika pripravljena izgraditi takšen sistem demilitarizacije, ki naj bi zadovoljil obe strani ter bi omogočil povezave med Hrvaško in Črno goro na področju komunikacij in turizma, tako da bi lahko imeli obe strani dolgoročno korist od takšne rešitve. Toda Miloševićeva igra s Prevlako

³ Hrvaška je bila pogosto obtožena za namero, da želi anektirati Hercegovino in ustvariti Veliko Hrvaško.

pušča nekatere dvome glede bodoče rešitve, najbrž zahvaljujoč namenu pustiti to vprašanje odprto zaradi ohranitve pritiska.

Problem Vzhodne Slavonije in njene reintegracije v hrvaški pravni sistem je po priznanju meja in normalizaciji odnosov postal izključno hrvaški notranji problem. Poskusi srbskega prebivalstva v Vzhodni Slavoniji za podaljšanje prisotnosti UNTAESA, zahteve po volilni pravici za vsakogar, ki se v tem trenutku tam nahaja (ne glede na to, ali je živel tam leta 1991 ali ne), zavračanje sprejema hrvaške zakonodaje in institucij ter pogojevanje vračanja Hrvatov na njihove domove, lahko smatramo za poskuse zavlačevanja in zapletanja reintegracije (Klein 1996, 30-33). Popolnoma jasno je, da takšna prizadevanja vzpodbujajo iz Beograda in da so v skladu z Miloševićevo politiko, da bi obdržal Vzhodno Slavonijo kot nekakšno tamponsko cono, v kateri bo poskušal obdržati kar največje število Srbov, hkrati pa postavljajl nekatere nadaljnje, nerealistične zahteve.

Vrnitev državljanov obeh držav je bila predvidena s sporazumom o normalizaciji, vendar je očitno, da bo potreben daljši čas za ta proces. Hrvaška je pokazala svojo dobro voljo z zakonodajo o amnestiji. Pripravljena je sprejeti del Srbov, ki so zapustili Krajino, toda po vsem kar se je zgodilo v zadnjih nekaj letih, je jasno, da so vojne grozote zapustile globoke sledove, ki jih ne bo lahko preseči. Hkrati s skrbnim preiskovanjem vsakemu posameznega primera morajo biti postavljeni pogoji, da bi se izognili vsaki možni destabilizaciji na tem področju, ki bi jo povzročila vrnitev. V skladu s humanitarnimi razlogi kot tudi z interesi, ki jih je pokazala mednarodna skupnost, bi morali to vprašanje na vsak način reševati postopoma in previdno, da bi se izognili sprožanju dodatnih težav s prehitrim vračanjem.

Vprašanja, povezana s sukcesijo, ostajajo odprta za nadaljnjo razpravo, Hrvaška pa bo skupaj z drugimi novimi državami zahtevala svoj delež premoženja. Očitno bo tudi to razvlečen proces, kjer bo potrebno sprejeti nekatere kompenzacije in kompromise, vendar pa ne bi smeli odstopiti od tega, obenem pa tudi nobena ponudba, ki bi bila škodljiva za Republiko Hrvaško, ne pride v poštev.

Odnosi na vseh drugih področjih se bodo razvijali postopoma. Zagotovo bo v ospredju gospodarsko sodelovanje (promet, naftovod, trgovina), interes za to sodelovanje bo najmočnejši. Na drugih področjih, zlasti v znanstvenem sodelovanju, kulturi, turizmu itd., bodo pretekle vojne izkušnje upočasnile povezovanje in kar nekaj časa bo preteklo preden bodo stiki postali intenzivnejši. To v nobenem primeru ni posebnost tega področja, prej naravni rezultat stanja odnosov po konfliktu, ko se vzajemno zaupanje izgrajuje počasi in postopoma, s stalno nevarnostjo, da bi manjši incident lahko zavrl ali celo odložil ta proces.

Ne glede na potrebo po predvidenem izgrajevanju bilateralnih odnosov, mora hrvaška zunanja politika na tem občutljivem področju stalno vztrajati na natančni predstavitvi obstoječe situacije svetu. Mednarodna skupnost je željna videti konec tega konflikta in tudi čimprejšnjo odpravo posledic konflikta. S skrbno obravnavo položaja, s stalnim spominjanjem na vloge, ki sta jih igrali Hrvaška in Jugoslavija ter z identifikacijo glavnega vzpodbujevalca konflikta, mora hrvaška zunanja politika pokazati strpnost pri pojasnjevanju zgodovine in predstavitvi obstoječega stanja odnosov. Ne sme pa biti tista stran, ki bi upočasnila vzpostavljanje

dinamičnih bilateralnih odnosov, pač pa mora še naprej ohranjati nacionalne interese hrvaške države, ki je ni bilo lahko zgraditi.

Približevanje Evropi

Skoraj vse politične stranke, ki so tekmovala na prvih demokratičnih volitvah na Hrvaškem 1990. leta, so imele v svojem programu pristop k Evropi. Ta je bila obravnavana kot priložnost za hitrejšo izgradnjo države, povečanje blagostanja, implementacijo evropskih standardov življenja, kot tudi kot priložnost za povezovalno problema varnosti z modelom, ki se je pojavil po padcu berlinskega zidu.

Ta velikanski, skoraj evforični entuziazem po Evropi je začel plahneti, ko se je začel odprt konflikt in ko je Evropa, zlasti Evropska zveza, po začetni iniciativi izgubila sapo pri svoji vključenosti v reševanje problema. Kmalu je postalo razvidno, da Evropska zveza ni sposobna razviti koherentne in enotne zunanje politike svojih držav članic glede razpada Jugoslavije. Cepitve in različni interesi so se zelo jasno pokazali, kot tudi določene simpatije za eno ali drugo stran v konfliktu.

Za hrvaške politične strukture je bilo nerazumljivo, še bolj pa za javno mnenje, kako pasivno je Evropa spremljala rušenje hrvaških vasi, bombardiranje mest in kompletno uničenje Vukovarja. To je bil začetek novega, kritičnega ocenjevanja Evrope ter prepričanja, da podpore in pomoči za rešitev gorečih hrvaških vprašanj ni mogoče pričakovati od te strani. Po priznanju Hrvaške in nadaljnjem razvoju dogodkov, se je to prepričanje do neke mere spremenilo, toda grenak okus je ostal, zlasti ob spominu na nedelovanje in razcepe, ki so imobilizirali Evropsko zvezo pri hitrejšem posredovanju za razrešitev konflikta.

Ko se je naučila te lekcije, je hrvaška zunanja politika opazovala ameriško angažiranje v jugovzhodni Evropi in ocenila, da gre za bolj odločen in resen poskus za doseg miru. Hrvaška je takoj sprejela ameriško iniciativo in tako postala glavni ameriški zaveznik v jugovzhodni Evropi ter se brez oklevanja vključila v reševanje krize (Cucic 1995, 109-11).

Danes, v obdobju normalizacije odnosov, in ko je Hrvaška vzpostavila diplomatske odnose z vsemi državami, ki so nastale na področju bivše Jugoslavije, predstavlja evropska opcija, hkrati z nadaljnjim razvojem odnosov z ZDA, podlago za hrvaško mednarodno dejavnost. In medtem ko lahko rečemo, da so odnosi z ZDA na visoki ravni ter primerni za sedanjí čas, pa je hrvaška zunanja politika še vedno v iskanju najhitreše poti za povezovanje z Evropo.

V svoji kategorizaciji novih članic Evropska zveza pušča možnost za pridruženó članstvo Hrvaške bolj ob strani in še dlje pa je možnost za polnopravno članstvo. Celo določeni modeli, ki so postavili Jugoslavijo, Bosno in Hercegovino ter Hrvaško* v isto kategorijo, daleč stran od drugih držav v tranziciji, so bili narejeni šele nedavno. Razlogi, vsaj v primeru Hrvaške, niso gospodarske

* Da bi ilustrirali bližino Hrvaške z Evropo, je potrebno opozoriti na Hrvaško kot srednjeevropsko, sredozemsko in podonatsko državo, ki so vse usmerjene proti vztrajnemu "potiskanju" Hrvaške na Balkan. I. Šimonović, A. Plenković, *The Croatian European Policy*, *Croatian International Relations Review*, Vol. II, št. 3, 1996, str. 5.

narave, ampak politični. Njihov namen je obdržati Hrvaško na določeni stopnji, ki bi omogočala Evropski zvezi nadzorovanje notranjega razvoja, povezujoč Hrvaško z omenjenimi državami z odpiranjem možnosti za rešitev v regionalnem paketu, h kateremu sta včasih prištetni še Makedonija in Albanija.

Zahteva po regionalnem sodelovanju med državami, in samo na tej podlagi naj bi bila dosežena regionalna povezanost z Evropo, je bila ponujena kot možnost za ta del Evrope.

Seveda je regionalno sodelovanje nekaj, kar spada v okvir filozofije evropske integracije in je uresničevana praktično na vseh področjih. Ta pristop zahteva, da bi države določenega področja (regije) morale najprej pokazati pripravljenost za konstruktivno sodelovanje, ga razvijati v regiji in ko naj bi bili doseženi določeni rezultati, države lahko pričakujejo povezanost z Evropsko zvezo.

Čeprav je takšna vizija regionalnega sodelovanja teoretično korektna, pa ne bi smeli izpustiti izpred oči posebnost položaja v tej regiji. Ta ni enak kot v baltiskem, srednjeevropskem ali celo sredozemskem modelu, ki pripisuje Jugoslaviji, Bosni in Hercegovini ter Hrvaški 10 regij. Vojna je v tej regiji divjala še pred nedavnim in še vedno je lahko prepoznati, kdo jo je začel in kdo nosi glavno odgovornost zanjo. Avtomatična izenačitev vseh teh držav, zahteva po razvoju regionalnega sodelovanja pred kakršnikoli pristopanjem Evropski zvezi, ne pelje nujno tudi k pogojem, ki so nujni za hitrejše oblike sodelovanja. V sedanji situaciji vsakršno prisiljevanje usmeritev in oblik povezanosti od zunaj vzbuja dvome in na splošno ni sprejeto kot bona fide predlog, zlasti če sta Hrvaška in Jugoslavija postavljeni v isto skupino.

Ker je imel proces razdruževanja na teh področjih obliko vojne, rušenja, človeškega trpljenja in žrtev, je nemogoče razvijati kakršnokoli vsiljeno povezanost, ki hkrati, po prapvici ali ne, sproža dvome o tem, ali niso za vsem tem tudi kakšni skriti nameni.

Katerikoli strokovnjak za evropske metode delovanja bo takoj ugovarjal, da je regionalno sodelovanje *conditio sine qua non* za sodelovanje v Evropi, toda po tej vojni imajo regionalne povezave v teh skupnostih popoloma drugačen pomen. V vsakem predlogu regionalnega sodelovanja, povezovanja ali grupiranja, hrvaška zunanja politika vidi predvsem nevarnost možne obnove nekakšne nove Jugoslavije ali pa skupine, ki bi spominjala nanjo. Celo popolnoma neškodljive, zelo teoretične ideje o nekakšni Evroslaviji ali Federaciji jadranskih držav, so bile na Hrvaškem sprejete izjemno negativno. To je bilo namenjeno razjasnitvi, da, po šele nedavno doseženi neodvisnosti in dragem plačilu zanjo, ne obstaja zunanja sila, ki bi lahko prisilila hrvaško politiko, da bi sprejela kakršnekoli nove povezave, tudi če bi bile razvidne določene gospodarske koristi.

Evropa mora razumeti to hrvaško občutljivost in željo po neodvisnem sprejemanju rešitev in odločitev, ki bi bile najboljše za Hrvaško. Jasno je, da se bo sodelovanje v tej regiji začelo in se bo razvijalo, toda odločitev o tem mora biti prepuščena tem državam ter njihovi oceni pravega momenta in oblik odnosov. Poskus prisilnega uveljavljanja sodelovanja ima lahko prav nasprotni učinek in lahko povzroči dvome o celotni ideji in zamisli povezanosti.

Z udeležbo v vseh oblikah sodelovanja, ki so povezane z Evropo, je hrvaška politika jasno pokazala svojo pripravljenost in zavzetost za sodelovanje. Če bo doseženo polnopravno članstvo v CEFTI, bo to nadaljnji dokaz ne samo za hrvaške želje po povezovanju, pač pa tudi za zaželjeno usmeritev teh povezav.

Dobro razvito sodelovanje z ZDA, ki je bilo zlasti okrepljeno po akciji "Nevihta" in osvoboditvi Krajine ter odnosi, ki se po uradni hrvaški trditvi pogosto označujejo za strateško partnerstvo, ne more biti nadomestek za Evropo. Ne samo zaradi geografskih razdalj, to potrjujejo tudi gospodarske povezave in tokovi, kajti okrog 60% hrvaške zunanje trgovine poteka s članicami Evropske zveze in samo 1% z ZDA⁵. Obstajajo še nekatera druga vprašanja, ki povezujejo Hrvaško z Evropo: tradicija, zgodovina, kultura, kot tudi zelo konkretna vprašanja, ki jih je potrebno rešiti: vprašanje beguncev, hrvaških državljanov, ki delajo v državah Evropske zveze in množice turistov, ki prihajajo na Hrvaško, večinoma iz držav Evropske zveze.

To jasno kaže, da ne obstaja nobena alternativa za hrvaško povezovanje z Evropo. Lahko bi razpravljali o različnih usmeritvah, toda niti ZDA niti npr. CEFTA ali vzhodnoevropske države ne morejo nadomestiti pomena Evrope za Hrvaško. Tako bo torej morala hrvaška politika poiskati način za približevanje evropskim telesom in prepoznati v njih možnost za oblikovanje novih odnosov v tej regiji. In tako kot ima tudi Hrvaška svojo vrednost za Evropo, lahko pričakujemo, da bo to dvostranski proces na poti k istemu cilju.

Zahodni kriticizem

Kot je videti iz glavnih centrov svetovne politike, je bila Hrvaška najprej obravnavana kot republika, ki je razrušila Jugoslavijo, pozneje kot žrtev jugoslovanske agresije in po konfliktu med Hrvati in Muslimani v Bosni in Hercegovini je bila kritika spet uperjena proti Hrvaški. Končno so bila sprožena vprašanja, ki so se nanašala na notranji razvoj Hrvaške. V tem trenutku ZDA, ki jih podpira večina zahodnoevropskih držav, pričakuje od Hrvaške:

- polno uveljavitev Daytona, vključno s kaznovanjem vojnih zločinov;
- dovoljenje za vrnitev Srbov, ki so zapustili državo po vojaških akcijah poleti 1995. leta (Strela in Nevihta);
- vzpostaviti okoliščine, da bodo spoštovane pravice manjšin;
- podpirati in vzpodbujati svobodo medijev, zlasti elektronskih medijev⁶.

V različnih elaboratih, ki so bili sproducirani do danes, je ugotovljeno, da je Hrvaška, skupaj s Slovenijo, od vseh bivših jugoslovanskih republik, najtesneje povezana z Evropo, zato lahko pričakujemo od Hrvaške, da bo izpolnila vse pogoje, nujne za njeno polno vključitev v evropske procese. Na drugi strani pa je postalo jasno, da ima npr. ameriška politika, ki išče poti in načine za ohranitev Daytona

⁵ *Tovrstna regionalna povezava po mnenjih na Hrvaškem zapostavlja vojno, ki se je pravkar končala, kaže na pomanjkanje občutka za temeljne kulturne in zgodovinske razlike in kar je najpomembnejše, je naperjeno k potiskanju Hrvaške stran od glavnih in naravnih gospodarskih partnerjev. Ibid., str. 7.*

⁶ *Vsi ti pritiski so bili dramatično povečani z novo državno sekretarko gospo Allbright.*

pri življenju, interes pokazati, da se določene stvari da doseči na Hrvaškem. V skladu s tem bi moralo Podonavlje postati področje, ki je primer večetničnega sobivanja, ki naj bi bil kot model, če bo uspešen, uporabljen tudi v Bosni in Hercegovini. Določen obseg pritiska je bil izpeljan z namenom, da poudari dejstvo, da mora biti Hrvaška tesneje povezana z Evropo. Po drugi strani je stalno pogojevanje tega približevanja Evropi rezultiralo v nekaterih izjavah hrvaških uradnikov, ki so dejali, da Hrvaška že ima toliko Evrope, kot jo potrebuje (Vjesnik, 1997).

Samo po sebi je umevno, da je danes v evropskem prostoru zunanji pritisk močno nepriljubljen in v primeru države, ki je preživela ogromno trpljenja, da bi dosegla svojo neodvisnost, si ni težko predstavljati, da takšna stališča lahko povzročijo popolnoma nasprotno učinke.

Skupaj z drugimi instrumenti, ki jih bo potrebno uporabiti v tej regiji, da bi pričeli s procesom obnove sobivanja in odprave predsodkov, s čimer bi lahko dosegli nov pogled na prihodnost, bo en činitelj nedvomno bistvenega pomena. Ta činitelj je čas, ki mora dopustiti nekaterim zadevam prosto pot in potem, v okviru nekaterih novih povezav in odnosov, sprejeti odločitve, ki bi lahko vodile k sprejemanju vzajemnih interesov v obliki sobivanja ali dobrososedskih odnosov. Karkoli drugega bo vedno vsiljena rešitev, ki ne more biti niti stalna niti koristna, s pomočjo katere se lahko hitro prebudijo netoleranca, sovraštvo ali novi konflikti. Zahodni svet, če želi odpreti Hrvaški vrata k evropski družini, mora razumeti stvarnost teh odnosov in mora delovati z več taktosti in razumevanja. Razen tega celo obstoječi razvijajoči se evropski procesi, lahko eksistirajo samo na dvostranski komunikaciji in razumevanju.

LITERATURA:

- Bildt, C. 1996. Implementing the civilian tasks of the Bosnian Peace Agreement, *Nato Review*, št. 5, Sept., str. 3-6.
- Čučić, Ij. 1995. *US Foreign Policy and Croatia*, Zagreb, str. 109-110.
- Klein, J. 1996. The mandate of UNTAES - Achievements and Problems. *Eurobalkans*, št. 22-23, str. 30-33.
- Larrabee, F.S. 1996. *The Balkans*, RAND, Santa Monica, str. 103.
- Mearsheimer, J. and Van Evera, St. 1996. Partition is the Inevitable Solution for Bosnia the *International Herald Tribune*, Sept. 25, str. 6.
- Sokolović, Dj. 1996. The Black Hole or the Big Bang, *Balkan Forum*, Let. 4, št. str. 157-158.
- Šimonović, I., Plenković, A. 1996. The Croatian European Policy. *Croatian International Relations Review*, let. II, št. 3, str. 5.
- Vjesnik, 13. 01. 1997.
- Vjesnik, 08. 07. 1997.
- Vrcan, S. 1996. War in Bosnia and Herzegovina, *Balkan Forum*, Let. 4, št. 2, str. 94.